

KATH. ISKOLAI LAP.

OKTATÁS-ÉS

NEVELÉSTANI FOLYÓIRAT.

BUDAPESTEN,

14.

APRILIS 10. 1849.

Megjelenik e' lap hetenkint egyszer, másfél iven. Előfizetheti rá, postán járátva 3 frt-, helyben 2 frt- 30 kr-ával, minden postahivatalnál, 's Pesten a' 'Religio és Nevelés' szerkesztőségénél. (Üllői ut. 822. sz.) és Hartleben K. A. könyvkereskedésében, a' váci utczában.

Tartalom: Tanmód. Márki József. — Nőiskolákról. (Folyt.) — Elmékedések az ünnep- és vasárnapi evangéliumok fölött. — A' vallásos nevelés' haszna. Munkay János. — Irodalom.

T a n m ó d.

E l ő s z ó.

1. §. Azon tárgyak, mellyekre a' magyar katholicus elemi-iskolák' növendékeit, felsőbb rendvények szerint, oktatni kell, következők: hiterkölcstan (vallástan), szentirási történetek, olvasás, irás (szépirás), számvetés, magyar nyelv (a' helyesirással együtt), földleírás, terményleírás (természet-történeti), természet-, gazdaság-kézmű-, egészség-és gyógy-tani ismeretek, magyar törvény (jobbágy törvény helyett), egyházi éneklés, vallási szertartások' magyarázata.

*) Ezen tárgyakat nagyobb részint együtt találhatni illy czimű könyvben: 'Első oktatásra szolgáló kézikönyv, vagyis a' legszükségesebb tudományok (tanulmányok) összesége. Vallási különbség nélkül minden néptanítók 's tanulók' számára készült, 's a' magyar tudós társaság által első rendű Marczibányi-Lajos-jutalommal koszoruzott pályamunka. Irta edvi Illés Pál, 'stb. Három kötet. (I. kötet: 140. l., II. kötet: 290. l., III. kötet: 224. l.) Harmadik javított 's bővített kiadás. Pesten, 1844. Sr. Ára, kötve: 2 frt 10 kr. p.

Egyes tantárgyak' kuffőiül ajánlhatók, gyermekek' számára: A' keresztény tudomány röviden, B. Szepessy Ignác pécsi püspöktől. 1832. — Bibliai történetek, Róder Alajostól. 1848. — Betű- és kis olvasó-könyv, Márki Józseftől. 1849. — Szépirási példánylapok. — Számvetés, Márki Józseftől. 1845. — A' magyar nyelvtudomány' első vonalai, Ocskovszkytól. Nagyszombat, 1839. — Továbbá: Rövid általános földleírás (a' magyar 'stb. vármegegyék' leírása, versekben is), Bárti Károlytól. 1847. — Természet-(termény-)rajz és természettan, bajor forrás után Soltész Danitól. 1847. — Leghasznosabb ismeretek a' természet-tudományból (természettanból), németből magyarra fordítva. 1841. — Gazdasági kis tükör, a' magyar gazdasági egyesülettől. — Kézműtan, Soltész Danitól. — Egészségtan, Majer Istvántól. 1847. — Tanítók' számára: A' keresztény kath. religio' tudománya, Szaniszló Ferencz után Szaniszló Józseftől. 1839. — Bibliai, vagyis ó-

ELSŐ FÉLÉV.

uj-testamentomi történet, Stapf József után, Szaniszló Józseftől. 1839. — Szavalástan, Heinsius' nyomain nyelvünkhez illesztve, szavalandó darabokkal együtt. 1840. — Lehrbuch der Schönschreibekunst, Mädler-től, 7 réztáblával. Berlin, 1840. — Számító Socrates; fejbeli számvetés, gyakorlati kérdésekben, angol mintára, hazai tárgyakhoz és viszonyokhoz alkalmazva. 1843. — Elemi számtan, III. részben, Barts Ferencztől. 1845. — Elemi magyar nyelvtan gyakorlatilag előadva, Széchy Ágostontól. 1840. — Földrajz, Melezer Lajostól. — A' természetrajz' elemei (fametszvényekkel), Hanák Jánostól. 1846. — Népszerű természettan, Tarczy Lajostól. 1843. — Mezei és házi gazdaságtan, Schirckhuber Mórictől. — A' kézműtan' elemei, Keszler Károlytól. 1846. — Egészség- 's röggyógytan, továbbá: Barmászat, mindkettő a' képezdék' használatára. 1847. — Utmutató kántorkönyv, Fekete Ferencztől. 1823. — A' vallási szokások és szertartások' magyarázata, Zimmermann (Acsádi) Jakabtól.

2. §. Az már a' kérdés: az előszámlált, 's a' kuffökben ki is fejtett tantárgyakra melly szabályok szerint, — mi módon — kell a' gyermekeket tanítani, hogy ezek a' tárgyakkal ne csak megismerkedjenek, vagyis azokat ne csak megtanulják, hanem egyszersmind tanítás közben valamennyi testi és lelki ereik is fölváltva gyakoroltassanak és képeztessenek? Az oktatás' közelebbi czélja tudnillik kétféle: anyagi, és alaki. Anyagi czélja az oktatásnak abban áll, hogy a' gyermekek az elősorolt tárgyakat: a' hiterkölcstant, olvasást 'stb. csupán megtanulják; a' alaki czélja pedig, miszerint oktatás közben és oktatás által, a' gyermekeknek egyszersmind valamennyi lelki 's testi ereik is foglalkodtassanak, munkásságba tétesse nek. — Imént az oktatás' közelebbi czéljáról tetünk szót; mert van az oktatásnak vég-czélja is; és ez nem egyéb, mint hogy a' gyermekekből idővel jó emberek, buzgó keresztények és hasznos polgárok váljanak. De ezen végczél csupán az említett közelebbi czélok' valósitása által eszközölthetik. Azért minden elemi tanítónak legszentebb kötelessége: hogy, midőn tanít, az

oktatás' közelebbi, vagyis anyagi és alaki célját valósítani, elérni törekedjék. Ki ezt tenni elmulasztja, annak mindegy, ha tanítványaiból idővel gonosz emberek, hideg szívű keresztények, és haszonvehetlen polgárok válnak is. — Azon szabályok' öszvege, mellyek szerint a' főnebbi §-ban előterjesztett tárgyakra a' gyermekeket tanítani kell, hogy az oktatás' kettős célja, tudnillik anyagi 's alaki célja, elérthessék, — t a n m ó d n a k nevezetlik. Ennek több fajait lehet megkülönböztetni, úgy mint: a' kötő-, bontó-, előadó-, előadató-, érzékeltető-, képes-, hasonlító-, és magyarázó-tanmódot; mellyekről ugyanezen rendben.

Egyszerű tanmódok.

3. §. Azon tanmód, melly a' tantárgynak először csak egy részét ismerteti meg, azután egyenkint a' többi, és végre, a' részeket egybekötven, az egészet: — kötő-tanmódnak nevezetlik. Ennek épen ellenkezője a' bontó-tanmód; melly először az egész tantárgyat, azután legközelebbi (legfőbb), utoljára a' legtávolabb levő (legkisebb, elemi) részeket ismerteti meg. — Továbbá, tanítás közben vagy csak maga a' tanító ad elő mindent, vagy némelly dolgokat, mellyeket már tanítványai is tudnak, ezek által adat elő: azért amaz előadó-, emez előadató-tanmódnak nevet visel. — Végre a' tantárgyat és annak részeit megismertetni lehet vagy érzék, tudnillik látás, hallás, tapintás, szaglás, ízelés által; vagy képek' előmutatása és szemléltetése által; vagy hasonlítás által, midőn a' tantárgy valamelly, a' gyermekek előtt ismeretes tárgyhöz hasonlítottatik; vagy magyarázat által, midőn a' tantárgy, vagyis ennek részei 's ezek' szerkezete, érthető szavakkal tisztán leiratik. Első esetben a' tanmód érzékeltető, másodikban képes, harmadikban hasonlító, negyedikben magyarázó.

Jegyzetek a' kötő- és bontó-tanmódra.

4. §. Mind a' kötő-, mind pedig a' bontó-tanmód föltételezi, hogy a' tantárgy részekből áll; a' mi ugy is van: mert mindegyik tantárgyban, lássék az bármilly egyszerűnek, részeket lehet megkülönböztetni. Mit példákkal behizonyítani inkább hosszás, mint nehéz volna. Vegyen elő a' tanító akármelly tárgyat a' hiterkölestan-, olvasás-, szépirás-, helyesírás- számvetés-, természettan-, törvényből 'stb., és vizsgálja meg: vajjon bir-e ugyanaz részekkel: és tapasztalni fogja állításunk' igazságát. Számvetésben legegyszerűbb tárgy az egység' fogalma; 's mégis mennyi részlete van! Egy ember, egy test, egy kéz, egy ujj, egy

szem, egy fül, egy orr, egy száj, egy fej, egy gyermek; egy asztal, egy pad, egy asztalláb; egy könyv, egy levél, egy sor, egy szó, egy szótag, egy betű; egy ház, egy ajtó, egy ablak, 'stb.; mind az egység' fogalmkörébe tartozó dolgok, és így ollykép tekinthetők, mint az egység' fogalmának részei. Azonban megjegyzendő, hogy mi itt a' részek alatt nemcsak tulajdonképeni részeket értünk, mellyek tudnillik az egésznek megannyi jegyei, tulajdonai: milyen részei például a' fának a' gyök, törzsök, ágak, levelek 'stb.; hanem részeknek mondjuk azon tárgyakat is, mellyek a' tárgynak, mint fogalomnak körét alkotják 's mellyekben megfordítva, maga a' tárgy, mint jegy, tulajdon foglaltatik. Illyen részek például azon tárgyak, mellyek a' fa' fogalmkörét képezik; ugymint: diófa, almafa, cseresznyefa, szilfa, fenyőfa 'stb. Vannak tárgyak, mellyeknek kétféle részeik vannak: tulajdonképeniek 's fogalmköriek. Illyenek például, a' földleirásból a' következő tárgyak: földrész, ország, megye, város, falu, hegy, folyó, sziget, zúhatag vagy vizesés, tengerszoros 'stb. A' város' tulajdonképeni részei ugyanis ezek: házak, utcák, bizonyos szabadságokkal fölruházott és többnyire mesterséget, kereskedést üző lakosok, városi előjárók 'stb.; fogalmköri részei pedig imezek: London, Páris, Pest, Buda, Konstantinápoly, Roma, Bécs, Pétervár, Milano, Velence, 's egyéb városok. Továbbá, némelly tárgyak csupán fogalmköri részekkel bírnak: ellenben tulajdonképeni részeik nincsenek; illyenek p. o. ezek: egy, vörös, fehér, sárga, 's egyéb egyszerű színek; illat, íz, hang, 'stb. A' hang' fogalmköri részei: emberi hang, állati, fuvolahang, trombita-, hegedű-, órahang 'stb. Végére némelly tárgyak olyanok, mellyeknek csupán tulajdonképeni részeik vannak, fogalmköriek pedig épen nincsenek; ide tartoznak például az egész föld, Europa, Magyarország, Angolhon, Ázsia, Afrika 'stb.; Ábrahám, Mózsés, izraeliták, Jézus Krisztus, 'stb.; Ábrahám, vagyis inkább Ábrahám' életének tulajdonképeni részeit azon jeles cselekedetek teszik, mellyekkel e' jámbor férfiu magát kitüntette. — A' tanító ügyessége- 's akaratjától függ, minden, oktatás közben előfordulható tárgynak részeit, akár tulajdonképeniek, akár fogalmköriek legyenek azok, fölkeresni.

Megjegyzések az előadó 's előadató-tanmód körül.

5. §. Akár maga a' tanító adja elő a' tárgyat vagy annak részeit, akár a' tanítványok által adatja elő: azon szabályt mindenkor szemé előtt tartsa, hogy a' mit előadott, vagy növendékei által előa-

datott, azt a' többiektől, ha nem mindegyiktől is, legalább azoktól, kik figyelmezni nem igen tudnak, 's elméjük, a' helyett, hogy a' tárgyra 's tanító' szavaira vigyáznának, másutt tétováz, ismételtesse. Minél gyengébbek pedig a' gyermekek, és így rendszeren minél kevesebbet képesek ugyanazok egyszerre a' tárgyból, 's a' tanító' szavaiból fölfogni, 's emlékezetükben megtartani: annál lassabban haladjon a' tanító előre, annál kevesebbet adjon elő egyszerre; 's csak, midőn már a' gyermekek' fölfogó tehetsége erősebb, kiterjedtebb kezd lenni, vagyis, midőn már emlékezetök' tárháza némi szükséges előismeretekkel bővelkedik, csak ekkor, és nem előbb, kell és lehet ugyanazoknak egyszerre többet-többet előadni.

Továbbá, midőn a' tanító abból, a' mit ő maga előadott, vagy mit valamely tanítványa által előadatott, — növendékeit akár tüstént előadás után, akár később kikerdezi: úgy intézze kérdéseit, hogy azok határozottak, munkálkodtatók, világosak, és a' gyermekek' fölfogó tehetségeihez alkalmazottak legyenek. Határozott a' kérdés, ha arra csak egy, és nem több felelet illik; munkálkodtató, ha a' növendékek' valamely erejét (hol egyiket, hol másikat, hol többet is egyszerre) foglalkoztatja; világos, ha olly nyelven, olly szavakkal tétetik, melyeket a' tanítványok értenek. A' kérdésre bármilyen (jó vagy rossz) felelet adassék, igen tanácsos, minél többször ugyanannak okát, alapját legott kérdezni, vagy a' kérdést más szavakkal, más kifejezéssel ismétetni; hogy ekkép a' gyermekek hozzászokjanak: semmit ok, alapértelem nélkül nem mondani. Ha a' gyermek a' kérdésre helytelenül, vagy mit sem felel: a' tanító feleletre sokáig ne várakozzék, hanem, ha senki más a' tanítványok közül helyes feleletet hamarjában adni képes nem volna, — maga a' tanító mondja meg a' feleletet; mert a' hosszú fejtörés a' felelet' kitalálása végett, csak butítja, vagy szórakoztatja a' gyermeket. De ekkor egyszersemind a' felelet' okát, alapját is tartozik a' tanító növendékeinek tisztán előadni; mert milly tartósságot ígérhet magának olly tudomány, melly lélek nélkül szükölködik?

Az érzékeltető-tanmód' bővebb kifejtése.

6. §. Az érzékeltetés külső vagy belső. Amaz ötféle, tudillik: láttatás, vagyis szemléltetés, midőn a' tárgyat vagy annak részeit a' tanítványokkal láttatjuk, szemléltetjük; hallatás, midőn hallatjuk; tapintatás, midőn tapintatjuk; szagoltatás, midőn szagoltatjuk; izeltetés, vagyis kóstoltatás, midőn izeltetjük, kóstoltatjuk. — A' külső érzékeltetés' tárgyai mindazok, melyeket külsőképen ér-

zékelní, vagyis: látni, hallani, tapintani, szagolni, vagy izelni lehet. L á t n i lehet, például (az olvasási, írási, számvetési, földleirási, terményrajzi, természettani, gazdaság-, kézműtani 'stb. tárgyat nem is említve) a' hiterkölcstanból: az anyaszentegyház' öt parancsában, (külsőleg véve) a' szokott ünnepek' s ezek' megülését, a' misét és ennek becsületesen hallását, a' gyónást, áldozást, a' hét szentségben előjövő anyagokat, a' keresztségben a' vizet, bérnálásban az olajat 'stb. És így látható tárgyakkal bővelkedik minden, az 1. §-ban megnevezett tantárgy; még a' szentírási történetek is. Csak a' tanító ne resteljen minden tárgynál a' fölött kevéssé gondolkodni: valljon lehetne-e ezen tárgyat látni? H a l l a n i lehet: az olvasás-tanból a' betűk' valódi hangját és neveit; a' hangnyomatos és szavaló-olvasásnál az olvasó' hangjának különféle változatait; a' természettanból a' mennydörgést; terményleirásból az állatok' különböző hangjait, az arany, ezüst' pengését; a' magyar nyelvből a' szavakat, melyek ugyanazt alkotják. T a p i n t a n i lehet: az agyagot, homokot, márványt, a' beléndek' minden részét, a' gombát, a' csalán' fülkancsát, a' hullók' testét, a' prémes állatok' szőrét 's egyéb terményleirási tárgyakat; a' természettanból: a' hangzó test' rezgő mozgását, a' viz' sulyját, a' levegő' nyomását, a' villanyt, meleget, levegőt, 'stb. S z a g o l n i lehet: a' terményleirásból a' pézsmát, némelly növények' virágát, leveleit, a' mérges növényeket, a' gyulányokat, midőn égnek, 'stb. I z e l n i vagyis kóstolni lehet: a' különféle állatok' husát, tejét, némelly növények' gyümölcseit, gyökét, leveleit, fajok' nedvét; a' sókat, 'stb.

Belső érzékeltetés' tárgyait teszik a' belsőnkben történő dolgok, millyenek: a' hiterkölcstanból, a' hit, remény, szeretet, imádság, ajtatosság, gondolat, kívánság, alázatosság, töredelmes szív, bizodalom, megbocsátás, félelem, tisztelet, gyűlölség, szemérmesség, indulat, szándék, figyelem, égő kívánság, bánat, értelem, lelki szükség, lelkismeret és ennek csendessége, erős fogadás, gyönyörködés, szégyen, szívfájdalom, megutálás, botránkozás, feledékenység, kevélység, harag, irigység, szomorúság, kétségbeesés 'stb.; rögtöngyógytanból, a' belső bajok: ájulás, szédülés, gyomorgöres, kólíka 'stb.

Tehát érzékeltetni külsőképen vagy belsőleg minden tárgyat lehet; kivévén az érzékfölöttieket: millyenek a' hiterkölcstanból, az Isten, angyalok, ördögök, tulvilág 'stb.; továbbá kivévén a' mult vagy jövő dolgokat. Multak közé számitandók a' szentírási történetek: jövő dolgok az utolsó ítélet, tulvilági állapotunk 'stb. (Folyt. követ.)

Márki József.

Női iskolákról.

(Különös tekintettel a' münsteriekre.)

(Folytatás.)

A' münsteri iskolákat ujabban szabályozó, 's 1801-ben, sept. 2-án kelt rendeletek szerint, az ezen, hajdani püspökségben fekvő: „minden olly helyen, a' hol ez kivihetőnek mutatkozik, 's hol a' gyermekek' száma elég nagy hozzá, külön leányiskolák állítandók; miután ezek valamint sok más tekintetből, ugy különösen azért is igen nagy hasznának, mivel a' leányok' képezésére, 's azoknak a' női munkákban oktatására, a' tanítónék alkalmasabbak. Minden leányiskolánál, a' hol csak lehetséges, egy jól rendezett varró-iskolát is szükség alapítani; mellybe azonban csak a' már első-áldozásra bocsátott leányok vétethetnek föl: hogy ezen osztályok arra szolgáljanak, miszerint a' gyermekek a' nyert tanításnak rájuk nézve hasznosabb részét egy-két esztendeig folytathassák, 's magukat a' megtanultak' gyakorlatában folytonosan megtarthassák.“ (9. §.) Valóban dicső rendeletek, 's méltán idézhetők mindenütt utánozásra méltó példakularrá, hogy kath. egyházi hatóságok is tettek, még pedig sokat, a' népnevelés' ügyének emelésére, mi jobban megérdemlené az utókor' magasztalásait és őszinte háláját, mint ama' sok kivihetetlen eszmék és tervek' kigondolótól munkába vett, 's a' hir' szárnyain egekig emelt vállalatok, mellyekből valósítva mi sem lön, mert valósítani mit sem volt lehetséges: míg a' münsteri tartományban alapított leányiskolák, és az ezek' vezetőit, a' tanítónékat képző intézetek, ma is, és évenként nagyobb virágzásnak örvendve, a' népnek mondhatlan hasznot árasztó, 's örökös jótéteményeivé váltak.

A' münsteri főpásztorok, mint általában a' Franciaország- és Belgiummal határos német püspökségek, rég' időtől fogva élénk figyelmet és gondot fordítottak a' női fiatalság' czélirányos képezésére. Néhány zsinati rendeletet, az e' tekintetbeni javításokra vonatkozót, már főnebb idéztünk; 's az ifjuság' ohajtott jobb nevelésének őszinte barátja szívből örvendhet ama' hosszas tapasztaláson, miszerint a' leányoknak külön osztályokban és tanítónék általi képeztetése, minden erre fordított fáradságot és költséget gazdagon megjutalmaz, a' jelen és jövő életre helyesen kitanított azon nagy osztály' miveltsége, 's a' családi jóllétet leghatásosabban előmozdító erényessége által, melly az emberi-nemnek felét teszi; 's mellynek jó neveltetésétől a' férfi-nem' boldogsága és a' gyermekek' helyes iránybani kifejlődése is legnagyobb részben függ. Westphaliában, írja a' münsteri nevelé-

si haviirat, ¹⁾ az ott rég' időtől fogva bevett szokás' helyes voltát, miszerint a' leányok a' gyermekektől elkülönözve, 's nők által taníttatnak, a' tapasztalás határozottan bebizonyította. „A' megholt consistorialis tanácsos Saur, Arnsbergben, ki a' westphaliai tanítókat és tanítónékat harmincz évek' folyta alatt oktatta, 's negyven egész esztendeig vitte az iskoláik fölötti fölügyelést, e' nembeni tapasztalását minden alkalommal a' leghatározottabban nyilvánította. Szintigy Overberg is, ki ezt illetőleg negyvenhárom évig tett vizsgálódásokat. Már a' 17-dik századbéli herczegpüspöki münsteri iskolatörvények, világosan rendelik a' tanítónék alatti külön leányiskolákat. Galen Kristóf-Bernard herczegpüspök († 1678.) e' rendeletet több zsinati statutumaiban megújítja. 'S ezen intézetek már akkor is, nem egyedül a' városokban, hanem faluhelyen is, minden olly nagyobb községekben el voltak terjedve, hol a' gyermekek' száma azok' életbe léptetését megengedte. Például legyen itt fölhozva, mikép Galen Hedvig, Kristóf-Bernard' nővére, borghorsti apátnő, az ottani falusi község' számára fölállított leányiskolára tetemes alapítványt tett. Midőn Overberg 1783-ban, mint normalis iskola-tanítója, előadásait megkezdé, a' münsteri tartomány' városai- 's falvaiban mindenütt léteztek külön leányiskolák, mellyekben nők tanítottak: azonban illy tanítónékat képző intézet még nem létezett. Persze hogy illyen, tulajdonképeni képzőintézetnek akkor még a' tanítók is hijával voltak! De csakhamar belátták, miszerint a' normalis tanításbani részvételre, melly első években csak a' tanítóknak volt szánva, a' tanítói hivatalt folytatni kívánó nőknek is épen ugy alkalmasoknak kell lenniük: a' miért is az oktatás' hallgatására nekik is szabadság adatott.“ Overberg, mint életirója, Krabbe megjegyzi róla, ²⁾ e' tekintetben az egész tartomány' nevelésügyére a' legnagyobb és jótékonyabb befolyást gyakorolta. Mikor Overberg egészen új tárgyu leczkéit megkezdte, a' képezdéket sokan még férfiakra nézve is fölöslegesnek tartották másutt: de Münsterben elég értelmes volt a' nép, e' tanfolyam' szükségét még a' nőkre nézve is belátni. A' normalis iskolai leczkékre „mindig nagyobb számmal jelentkeztek fiatal nők; többnyire vallásos ösztön által indítva: ugy hogy nem csak minden leányiskolát jól képzett tanítónékkal lehetett ellátni, hanem sokan fölül is maradtak, kik mint házi nevelőnek, részint földes-uraknál, részint magánosan fekvő paraszt-sági majorokban (!) haszonnal működtek.“ (S mind-

¹⁾ Monats-Blatt für kath. Unterrichts- und Erziehungswesen. Münster, 1847. (107 's köv. 1.)

²⁾ Leben Bernard Overberg's. Münster, 1846. (67 's köv. 1.)

ez ott már a' lefolyt században történt: míg nálunk ma is egész, nem kis gyermeksereggel ellátott puszták és faluk vannak, minden tanító és tanítás nélkül! De ott a' jó nevelésnek és tanítatásnak szükségét érezték: nálunk e' szükségérzet még számtalanok' kebelében hiányzik.) „Sokan közülök más tartományokba is kihivattak, és ott alkalmazást nyertek. A' hatóságok a' tanítónék' kitünö jelessége felől általában kedvező bizonytságot adtak. Beckedorffnak a' porosz népiskolaügyet illető évkönyveiben közöltetik egy jelentés, a' münsteri királyi“ (tehát prot.) „consistorium' részéről, hol a' tanítónék' felől ez mondatik: „A' tanítónék' működését és hivatalkodását illetőleg, a' tapasztalás bebizonyította, hogy általán véve, a' leányiskolák, mellyeket tanítóné vezet, jobb karban vannak, hogy sem a' tanítók alatt lévők. Az ember amazokban több életet, frisebb mozgást, kitünőbb előhaladást, és nagyobb vonzalmat és bizodalmasságot vesz észre. 'S habár e' tekintetben a' női fiatalság' magasb fogékony-sága-, korábbi kifejlődése- és gyengédebb érzelmeinek is sokat lehet tulajdonítani, más részről mégis nem lehet félreismerni, mikép rendszeren, a' tanítónék' magukat a' férfiu tanítók fölött, nagyobb szorgalom, hivatali hűség és engedelmesség, az ifjúsággal bánásbani nagyobb ügyesség által tüntetik ki.“ — Overberg a' tanítónék' képezésében különösen igyekezett azok' lelkiéletére hatni; a' kedélynek kívánt hangulatát tartván, és helyesen, azon főrugónak, melly a' tanítónék' minden foglalkozásait lelkesítse. Hajadonok, kiket az ifjúság' képezésének szent hivatalához vallásos érzelem vonzott, 's kik egész éltöket arra főlészánni eltökéltté, érzékenyebb természetöknél fogva is könnyebben valának e' hivatal' főltségének megragadása-, és az érettei fáradhatlan működésre buzdíthatók. Azonban főérdemet és legnagyobb hatást mégis a' tanító, Overberg' személyességének kell tulajdonítani, melly egyszerű-, 's bizodalmat keltő nyájasságával, a' kezdöket a' magas czél utáni, kitartó törekedésre lelkesítette, azoknak kedvet adott és bátorságot, 's olly szorgalmat ébresztett bennök, hogy éjjel-nappal tanulva igyekeznének a' szükséges ismeretek 's készségek' megszerzésén. Az iskolai ismeretek' köre magában nem olly igen tágas ugyan; de mindent, a' mi abba tartozik, a' legkisebb részletekig határozott világosság-, bizodaltság- és pontossággal szükség fölfogni. Ebben áll a' tanítás' ereje. 'S e' bizodaltságot a' nőnem is képes elsajátítani; csak az eltökélt akarat 's komoly szándék ne hiányozzanak. Ezt nem csak azon sok nőszervezetek kétségtelenné teszik, mellyek a' kath. egyház' kebelében, tanítással foglalkozva, századok óta főlállnak, hanem a' münsteri iskolai tanítónék' is; kik jóllehet a' világban élnek, 's hivata-

luk' folytatásához semmi különös fogadás által sem kötvék, azt minden pillanatban elhagyhatván: mégis a' tanítói pályát a' házias élet' gondjai- 's örömeivel csak ritkán hajlandók fölcserélni. ³⁾ 'S e' kitaratást, e' hivatali buzgóságot, egyedül a' nevelői 's tanítói tisztnek vallásos szempontból méltánylása szülheti. Mert vannak tanítónék' másutt is, nem csak a' münsteri tartományban; de a' tapasztalás, működésök' sikere mellett sehol sem nyujt olly fényes bizonytságot, mint épen náluk. Overberg' normalis tanítóságának ideje alatt valamennyi nagyobb falukban létre hozatott az iskolai gyermekeknek nemök szerinti elkülönözése; minek következtében a' nőiskolák' száma csaknem kétannyira növekedett. A' münsteri iskolatörvények szerint ez elkülönözésnek azonnal meg is kell történni, mihelyt a' népesség' szaporodásához képest, a' gyermekek egy iskolában többé meg nem férnek. Overberg e' törvények' pontos végrehajtására föltöbb ügyelt; 's az iskolásgyermeknek nem szerinti elkülönözésére még többet adott, mint azoknak korukhoz képest több osztályba sorozására. Okai rá a' főnebb említettek kivül, a' nőknek leányok' vezetésébeni nagyobb ügyessége, a' szükséges női munkákhoz értés, a' női magaviselet' czélirányosabb betanítása, nagyobb erkölcsi bizodaltság, és az arrai tekintet vala, hogy a' tanítók többnyire melleskeresettel is foglalkozván, ez által hivataluk' pontos teljesítésétől gyakran elvonatnak: míg a' tanítónék, haugyan kellő buzgalommal bírnak, tapasztalás szerint, pontosabbak köteleességök' teljesítésében; kevesebbrel is be tudván érní, 's a' csekélyebb jövedelem mellett még abban is könnyebbségökre válván az illető községeknek, hogy agg korukbani ellátatásuk kevésbbé terhes a' népnek. A' münsteri kormánykerületben e' tekinteteknél fogva, több olly helységben, hol rendes tanító' fizetésére a' kis község nem vala képes, nemcsak a' leány-, hanem a' figyermekek' számára is tanítónék' alkalmaztattak: 's a' tanítás' jó eredménye azt mutatá, miszerint működésökkel még a' figyermekekre nézve is meg lehet elégedni. A' tanítónék' általános behozatala Münsterben sem történt meg akadályok nélkül; voltak lelkipásztorok, kik az ifjúságnak nem szerinti elkülönözését, és tanítónék' alkalmaztatását nem pártolták: azonban, miután e' rendszabály, a' hatóságok által mégis életbe léptetett, nem csak megnyugodtak benne, de okulva saját közvetlen tapasztalásukon, ajánlóíslönek. Protestans tartományokban külön tanítónék' alárendelt nőiskolák nem léteznek; azonban Westphaliában a' tartományi hatóságok' nem-katholicus része is pártolója ez intézetnek, mint mellyet mód-

³⁾ Krabbe' id. munk. 70. l.

ja lön, tapasztalásból ismerni. Mi itt egyedül Natorp főconsistoriumi tanácsost, kinek a' paedagogiai téren kivivott tetemes tekintélyét ki sem fogja tagadni akarni, 's Vincke főelnököt említjük, ki a' tartománynak valamint más, úgy különösen iskolai ügyeit legnagyobb figyelemmel kísérte, 's azokra, mint Natorp is, harmincz esztendő folyta alatt a' legnagyobb befolyást gyakorolta. E' férfiak' ítélete a' münsteri consistoriumnak azon tudósításában eléggé ki van fejezve, mellyet Beckedorff a' porosz elemi-iskolaügy' évkönyveibe iktatott. ⁴⁾ A' kinek volt alkalma számosabb iskolákat látni, 's megismerkedni azok' állapotjával, az meggyőződhetett róla, mikép a' vegyes-iskolákban nem mindenütt a' leányok tűnnek ki, előhaladást illetőleg, a' fiúk fölött: ellenben ott, hol külön iskolákkal bírnak, a' leányiskoláknak többnyire elsőséget kell a' fiúkéi fölött adni. Minek okát egyedül abban kell keresni; hogy a' tanítónék a' leányokkal bánásmódhoz jobban értenek, 's nevelésökre nagyobb gondot fordítanak, hogysen a' tanítók. A' tapasztalás azt mutatja, hogy a' leányiskolák a' fiúkaira az által is jótékonyan hatnak, hogy a' két nemű ifjuságnak, legalább a' templomi katechesisekre közös megjelenése, és ez alkalommal tanusított előmenetele, kölcsönös buzdításul szolgál, 's a' leányok' részéről nagyobb szorgalom a' fiúkét is fölébreszti. Legjobb 's erősebb bizonyítókul azonban a' leányiskolák' folytonos szaporodását nézi a' münsteri havi irat is. 1817-ben a' münsteri kormánykerületben 61 leányiskola volt külön tanító néval ellátva; jelenleg (1847-ben) azok' száma 120-ra megy; tehát 59-czel szaporodott. Ezenkívül tizenhat tanítóné van alkalmazva vegyes, azaz: olly iskolákban, hol figyermek is taníttatnak; pedig fele közülök ollyan iskola, hogy a' falusi gyermekek abban az elemi-oktatást be is fejezik. Az ezen iskolában tett tapasztalás is erősíti azt, mi Raumer' idézett tudósításában az éjszakamerikai hasonló, nők által vezetett, vegyes iskolákról mondatik. (Vége köv.)

Elmélkedések

az ünnep-és vasárnapi evangeliumok fölött.

Husvét-utáni I. vasárnapra.

(Sz. János. 20. rész. 19—31. v.)

„Az időben, a' hét' első napjának estéjén, midőn a' tanítványok a' zsidóktól félelem miatt zárt ajtóknál egybegyülekezve valának, eljőve Jézus, és megállta középben,

mondva nekik: Békeség nektek! 'S midőn ezt mondta, megmutatá nekik kezeit és oldalát. Örülének azért a' tanítványok, látván az Urat. Monda tehát nekik ismét Jézus: Békeség nektek! A' mint az Atya engem küldött, úgy küldelek én is titeket. Ezt mondva rájok lehelt, és szóla nekik: Vegyétek a' Szentleket; a' kiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsátatnak nekik; 's a' kiknek megtartjátok, meg lesznek tartva. Tamás pedig, egy a' tizenkettő közül, ki kettősnek mondatik, nem vala velök, midőn megjelenék Jézus. Mondának azért neki a' többi tanítványok: Láttuk az Urat. Ő pedig monda nekik: Ha csak nem látom kezein a' szegek' helyeit, 's nem bocsátom ujjamat a' szegek' helyébe, 's kezemet nem bocsátom oldalába: nem hiszem. 'S nyolcz nap mulva ismét ugyanazon házban valának tanítványai, 's Tamás is velök együtt. Jézus ajtóbezárva közibök jött; 's megállva középben, monda: Békeség nektek! Azután monda Tamásnak: Ereszd be ide ujjadat, és lásd kezeimet; és nyujtsd ide kezedet, és bocsásd oldalamba: és ne légy hitetlen, hanem hívő. Felele Tamás, és monda neki: Én uram, és én Istenem! Felele neki Jézus: Minthogy láttál engem Tamás, hittél; boldogok, a' kik nem láttak, és mégis hisznek! Sok egyéb jeleket is cselekedett ugyan Jézus, tanítványainak jelenlétében, mellyek nincsenek e' könyvben megírva. Ezek pedig megíratk, hogy higgyétek el, miszerint Jézus Krisztus az Istennek fia; és hogy hívén, életetek legyen az ő nevében.“

I. Békeség Istennek legszebb ajándéka a' földön: 's a' boldogság- és megelégedésnek szükséges alapja. Nélküle kín élni: vele a' föld is mennyország. De csak azon valódi. 's egyedül Isten által adható békeséggel, mellyről az ur Jézus monda, hogy azt a' maga hívőinek kizárólag és akképen biztosítja, mikép a' világ nem képes. „Békeséget hagyok nektek; az én békeségemet adom nektek; nem, mint a' világ adja, úgy adom én azt nektek.“ ¹⁾ Az ő békesége tehát nem egy a' világéval. Ez külső csak; amaz belső, valódi. 'S itt a' különbség. Ettől a' világ megfoszthat: attól nem; mivel Isten után egyedül tőlünk függ, 's legszorosabb értelemben vett sajátunk. Végtelen értékű kincs! Méltó, hogy valamint az ur Jézus' születésekor mindjárt, azt kívánta a' jóakaratu embereknek az angyal, úgy Krisztus urunk is tanítványait annak kívánásával üdvözölje: ugyanezt mások' irányában nekik is kötelelességül tévén. ²⁾ Mi azonban ez isteni békét csak kívánhatjuk: az, a' ki azt valóban hozza, Jézus. A' hol ő van, ott béke honol; ott, a' hol ő megjelenik, öröm és vigasztalás van. Azért a' zsidók' üldözésétől rettegő tanítványok is, kiragadtatva szomorúságuk' mélyéből, látván az Urat, azonnal örülének.

II. Azonban igazi békeség, ollyan, minőt az ur Jézus ígért, kívánt és hozott, csak a' jámbor hívő kebelében lehet. „A' gonoszoknak nincs békeség; úgy mond az Ur;“ Isaiás próféta által. ³⁾ Ah pedig mi mindnyájan gyarló emberek, bűnösök vagyunk! Azért Jézus, a' „békeség' fejedelme,“ ⁴⁾ mindenekelőtt a' bűntőlrel, hogy lelünk, elvesztett békéjét visszanyerhesse; isteni szeretetének teljéből akkép intézkedvén, hogy ezen békét minden, elkövetett bűneinek öntudata által sanyargatott lélek, és mindenkor, magáévá tehesse; vagyis, mi egyet jelent, belbékének zavarójától, a' büntől, 's ennek súlyjától, mindenkor fölloldoztathassék. Ezt egyedül Isten teheté. Isteni fölhatalmazásnak vala tehát szükséges közbejönni; mellyet az ur Jézus meg is adott tanítványainak 's ezek' utódinak, amaz

⁴⁾ II. Band. 3. Heft. Jahrgang. 1825. S. 277.

¹⁾ Sz. Ján. 14, 27. — ²⁾ Mát. 10, 12 — 13. — ³⁾ Isai. 48, 22. — ⁴⁾ U. o. 9, 6.

ünnepélyes nyilatkozatával: „A' mint az Atya engem küldött, úgy küldelek én is titeket.“ Nem emberi küldetés, hanem Istennek közvetlen fölhatalmazása tehát az, a' mi Jézus' egyházában a' töredelmes lelkeket büneik' sulyjától megszabadítja! Neki, az egyháznak erre hatalma van; mivel az ur Jézus, ki az inaszakadtnak mondá: „Bizzál fiam! megbocsátatnak neked a' te büneid,“⁵⁾ ruházta föl őt illy hatalommal; mondván: „A' mint az Atya engem küldött, úgy küldelek én is titeket.“ Az ur Jézus' ama' szavain is megbotránkoztak az „i r á s t u d ó k“, és káromlásnak nevezék isteni küldetésének eme' jótékony gyakorlását;⁶⁾ mit se ütközzünk tehát meg rajta, ha vannak, kik az egyházat szinte vádolják e' hatalom' törvényes gyakorlataért. Mi adjunk érte Istennek hálát, és használjuk a' „bünbocsátás' örök intézetét lelkünk' békéjének megszerzésére és biztosítására. Jézus az ő szent lelkét kölcsönözé egyházának, eme' hatalom' üdves gyakorlására: nem ember, hanem Isten és az ő szent lelke ellen vétkezik azért minden, ki a' „bünbocsátás' szentségét megveti, 's abban lelkének tisztulását keresni elmulasztja.

III. Sokan keresnek ma is Tamással, é r z é k i bizonyítványokat ott, hol hinniek kellene, 's az erkölcsi okokkal megelégedni. „Ha csak nem látom, nem tapasztalom... nem hiszem:“ mondják ők is; pedig ott többé h i t ninesen, hol látni lehet és tapasztalni. A' hit épen azon lettdolgok- és igazságokra vonatkozik, mellyeket vagy általában az embernek, vagy csak nekünk és most, látni 's belátni nem lehetséges. És illy lettdolgokból áll az egész megváltás' története; melly mint tény, csak egyszer eshetett az emberiség' érzékei alá. A' később éltek- 's élőknek, és az utánuk élendőknek, vagy el kell eme' tényt h i n n i e k, vagy pedig nem lehetnek keresztények, nem részesülhetnek az ur Jézus által földre hozott isteni tanítás' áldásaiban, nem tarthatnak számot egy boldog örökkévalóságra... Mi okosabb, és józanabb? L e h e t e t l e n s é g e t kívánni, azt tudnillik, hogy minden ember maga személyesen láthassa és hallhassa, mi az isteni kinyilatkoztatás' valódiságának kétségtelenné tevésére, századok előtt és egyszer történt, 's csak egyszer történhetett, — illy lehetetlenséget kívánni, bizonyosan nem józanság, hanem annak ellenkezője, 's legnagyobb esztelenség, tehát egyszersmind boldogtalanság. Azért mondja az Ur is boldogoknak azokat, a' kik nem látták ugyan testi szemekkel azt, mit az ur Jézus, isteni küldetésének bebizonyítására tett; de azért mégis hisznek neki: elégelvén amaz e r k ö l c s i okokat, mellyek az evangéliumi elbeszélések' igazsága mellett kezeskednek, 's mellyek minden érzéki bizonyítványoknál erősebbek. Mert hiszen az érzékek végre is megcsalhatnak; de az örök igazság-, erkölcsi törvény-, lélekismeret-, és egész nemesebb természetünkbeni hit, (melly mind merő csalódás lenne, ha az evangélium nem volna igaz,) nem csalhat meg soha bennünket. A' ki saját szeme- 's füleinek bizonyosságára ad valamit, az is csak h i s z; csak hogy é r z é k e i n e k h i s z; míg az, ki a' ker. hit' igazsága mellett küzdő okoknak ad hitelt, az érzékeknél nagyobb, fönségesb, és szellemi természetünkhez méltóbb tanuknak h i s z; 's így ezzel is emberi fensőbb méltóságát bizonyítja.

IV. A' kételkedés, a' h i t b e l i kételkedés, rettenetes lelki betegség! Az ur Jézus, gyengeségünkhez leereszkedő végetlen irgalma- és szeretetében, orvoslója lett e' betegségnek is, nem csak Tamás apostol, hanem mindnyájunk' irányában. Mikor az Ur ez apostolának kétkedéseit eloszlatta, a' mi lelkünk' sebeit is orvoslá, melly az

apostoloknak ezen nehézhitűsége, 's az ezt legyőző rendkívüli események nélkül, a' kételyek' ostromainak még inkább kitéve leendett, 's a' hitelenség által támasztott ellenvetések' sulyja alatt talán le is roskadott volna. — De Tamás apostol a' maga kétkedését a' legérzékenyebb nyilatkozattal tette jóvá, Jézust ura- és Istenének vallván, 's így magát a' hitetlenből legjobb hívóvé válttnak bizonyítván! Vajha az ő vallomása mi ránk is akképen hasson, hogy a' láthatókból a' láthatatlant ismerni tanuljuk. Ő érzékeivel csak az embert láthatta, 's tapinthatta, a' neki megjelent ur Jézusban: 's ő mégis h i t t e, hogy ő Isten is egyszersmind... Boldog apostol, ki a' végesből a' végetlent, az érzékeinek külhéja alatt, a' fensőbb szellemit, az emberi alakban a' szolgálai képet öltött Istent látta! Igyekezzünk mi is azon boldogok' számába jutni, kik az örök igazságot és szeretetet, a' mindenhatóságot és végetlen bölcseséget, szóval az Istent, lelkünk' üdveztőjét, az ur Jézusban, egyedül tanításait hallva is kiismerik, — a' nélkül, hogy őt és rendkívüli tetteit láthatnák: mellyek az apostol' mondasaként, ugyis nem a' hívók-, hanem a' még hitetlenekért történtek.⁷⁾ Ámbátor az evangelisták nem jegyezték is föl mindazt, mit Krisztus urunk rendkívülit és isteni hatalmának jeleül tett, a' följegyeztek mégis magukban is elégségesek az a' felőli meggyőződést rendületlenül tenni kebelünkben, miszerint ő valóban a' világ' megváltója, 's az Istennek egyszülött fia, ki örök életet és boldogságot egyedül adhat a' halandónak.

A' vallásos nevelés' haszna.

Négy év előtt utazván Tyrolban, csudáltam a' népnek vidorságát és vig kedélyét, melly daczára hegyes tartományának, mégis olly vidám, olly jó kedvű, 's az idegenek iránt olly vendégszerető, hogy hozzá hasonló egész utazásomban nem találtam. Sokszor betértem a' pórházakba, és szóba ereszkedvén lakóival, egyről-másról kérdezősködtem: 's feleleteikben olly kifejtett életbölcseséget, szavaikban olly kitünő pontosságot és őszinteséget tapasztaltam, hogy még most is legnagyobb örömmel gondolok azon órákra vissza, mellyeket ezen egyszerű emberek' körében töltöttem. Gondolám magamban: „Mi boldog nép ez; nem sokat aggódik a' fellengző igényekről; jámborul szolgál Istenének; serényen mivel földjét; takarékosan él házi családjával; és egy boldog jövőnek reményében, isteni félelemben neveli gyermekeit.“ Szívemelő tünemény volt rám nézve, látni estve a' családtyát, a' munkáról haza érkezett eselédjével, gyermekeinek társaságában közösen imádkozni, 's a' rózsafüzér' elmondása után lenyugodni; 's majd ismét ujult erővel, a' napnak első hasadtával, Isten' kegyelmében fölvirradván, munkára menni. Szívemelő volt, hallani a' menyeyi köszöntést: „Dicsértessék a' Jézus Krisztus;“ mellyel a' nép üdvezi egymást, és mellyel foglalatosságát kezdi 's befejezi; jól tudván, hogy akkor fog Isten' áldása rá szállni, ha Jézus' nevében dolgozik, 's neki ajánlja föl minden viszontagságait, mellyek földott munkájának végzésében előfordulhatnak. Nem kevesebbé épül a' vándor' lelke, midőn bemérvén szép templomaikba, (mellyek éjjel-nappal majdnem egész Tyrolban nyitva állanak,) ott későn-korán embereket talál, kik elvégezvén sürgetős dolgaikat, idesietnek, az Oltári-szentségben jelen lévő Istenembernek, a' vett jókért hálát adandók; egyszersmind kérvén őtet, hogy kegyes gondviselését tovább is örökítse fölöttük. Valóban szí-

⁵⁾ Mát. 9, 2. — ⁶⁾ Mark. 2, 6--10.

⁷⁾ I. Kor. 14, 22.

vem repesett örömében, midőn olykor gyermekeket találtam ott, az oltár' számolyánál, összetett ártatlan kezecskéikkel ajtatosan imádkozni, még pedig nem is szülek és tanító'ok' fölügyelése alatt, hanem maguktól, és a' szokott isteni-tiszteleten kívül; midőn rájok nem figyelt senki, egyéb a' jó Isten, a' kihez forró imákat intézék; és fölsohajtottam lelkemben: „Áldott gyermekek! kiket az Ur, már kisdéd korok' zsenyéjében magának eljegyzett! Boldog szülek, kik az Urnak dicsőségére illy jámbor gyermekeket neveltek. Szerencsés tartomány, mellynek népe fölfogván emberi legszebb hivatásának fonségét, azon boldogító igazságok' birtokában éli napjait, mellyeket Jézus, az élő Istennek fia kinyilatkoztatott, az apostolok tanítottak, és az anyaszentegyház hiven és szeplőtelen épségben az ő hiveinek előad." Természetes hajlandóságom lévén a' jó gyermekekhez, adott alkalommal kikérdeztem őket a' k. k. hittan-és szent történetekből: 's nagy meglepéssel hallottam okos, értelmes és jeles feleleteiket; 's ezeket hallván, nem irigylém azon bölesek' sorsát, kik tömött tudományosságuk' érzetében, szegény embertársaikat gögösen lenézik: kik a' természetben mindenféle tüneményeket, okaikkal együtt értének; ismerik az állatok-, növények- és érzeknek valamennyi nemeit; kik az égtanban a' csillagok' járását, a' nap' és planéták' viszonyait, körforgását leghűbb pontos-sággal kimérik; kik a' történetben minden nevezetes eseményeket a' legcsekélyebb apróságig kitanultak, a' mathesisban soknemű fejfárasztó föladatokat hibátlanul meg tudnak oldani; a' költészet-, hangászat-, zenészet-, festészet- és más művészetekben magas polcon állnak, és kitüntetett díszkoszorukat aratnak: — és a' b b a n, mi az embert legközelebb érdekli, a' szent vallás' mennyei titkaiban, az üdvességre legszükségesebb igazságok' tudományában, olly hátra maradtak, hogy őket egy tyroli katolicus kis gyermek is szégyenbe ejtené! Ez által azonban korán sem akarom én a' tudomány és szépművészetek' rovására földicsérni az együgyü tudatlanságot: mert szép, igen szép ezeket is tudni; szép, ismerni a' természetet, a' nagy mindenséget, a' naprendszer, és csillagok' viszonyait; szép, buvárkodni a' történetben, és ebből jelenkorunkra hasznos tanulságokat alkalmazni; szép, a' szám- és mértan' csilhatlan föladatait hibátlanul megfejteni; szép, a' vers, hang, zene, szín' kellemeit gyönyörű alakban teremteni: azonban mit ér minden tudományunk, ha nem borulunk Annak lábaihoz, ki maga a' legtisztább tudomány? Mit ér minden földi bölcseségünk, ha minket a' bölcsesség' kutforrásához, az Istenhez nem vezet? Mit ér minden miveltségünk, és ügyességünk, mit érnek minden ismereteink, ha eszközökül nem szolgálnak az üdvességre?

Istenért, és az örökvalóságért, egy földfölötti boldog világ' kedvéért teremtett az ember. Mint földpolgárnak, kötelessége: az ő szive- és szellemének nemesítése, az ő gondolkodása- és tetteinek szentsége által, a' mennyei örökséget megszerezni magának. Azért örök és változhatatlan javakra kell irányoznia figyelmét; mert Krisztus mondja: „Keressétek először az Isten' országát, és az ő igazságát.“ A' mennyei mester' szavait ismételvén szent Pál apostol is: „Keressétek, ugy mond, azokat, mik oda fön vannak, hol Krisztus az ő mennyei atyjának jobbán ül.“

Ugy van, Istennek élni, 's minden erőből az örökkévalóért vivni, ez az ember' hivatása a' földön. Ez pedig csak ugy lehetséges, ha a' vallásosság' esirája, az Istenbeni hit, remény és szeretet, korán oltatik a' gyermek' kebelébe, már az anyai tejjel; hogy megerősödjén benne, idővel az élet' viharaiiban hatalmas mentorul szolgáljon neki, midőn az aggodalmak, és gondok, a' nyomor és szerencsétlenség, benne a' jobbat, az Isten' mindenhatóságábi hitet,

az emberi viszontagságok' vezetésébeni bölcsesége- 's jó-ságának tudatát el akarják oltani, vagy a' bőség, és érzéki vágyak magasabb rendeltetését vele olly könnyen elfeledtetni akarják.

A' vallás az ember' fényes csillaga, a' vész és nyomorok' setét éjszakájában: melly a' pontot kimutatja, melly felé élte' hajóját vezesse; ez a' horgony, mellyel azt az élet' szélvészeiben megerősítse. Mi sem mentheti őt meg, ha azt elveszti; ha hite nem erős, reménye nem biztos, szeretete nem égő. Mi sem szabadíthatja meg őtet, ha hite: „Isten az én atyám, az én szerelmes atyám: ő el nem hagyja gyermekét a' nyomor' setét éjszakájában; ő hatalmas, és meg szabadíthat engem; ő legbőleesebb: ő legjobban tudja, mikor van idő, hogy segítsen,“ őt nem emeli; ha reménye: „Jó az Isten, ő meg fog szabadítani engem, mihelyt ez javamra szolgál,“ őt nem biztosítja. Mi sem mentheti őt meg, ha szenvedélyek háborgatják ércekeit, kábitják értelmét, mint szeretete Istenhez, a' jó és igazságos atyához; ki csak azt parancsolja, mi az ember' javára, csak azt tiltja, mi az ő kárára szolgál; ki az engedelmességet örökre megjutalmazza, 's az engedetlenséget örökre megbünteti. Mi sem szabadíthatja meg, ha csak világosan el nem ismeri, hogy ezen élet csak iskola a' jövő életre, 's hogy valamenyi kiállott szenvedések sem jöhetnek arányba azon dicsőséggel, mellynek egyszer rajtunk ki kell nyilatkoztatnia.

Az azonban mit látunk hazánkban, ha a' szülek' szorgalmát a' vallásos képezés körül vizsgáljuk? Fájdalom! keveset, gyakran épen semmit. Óh bizonyára fájdalom látni, mikép sok gyermek felnő, a' nélkül, hogy isteni félelmet 's e' jóságos atya iránti szeretetet ápolna keblében; fájdalom látni, mikép némely szülek, gyermekeik' jelenlétében, őtet káromolják, zúgolódnak Isten' szent végzése ellen a' szerencsétlenségben, és mit sem gondolnak vele a' szerencsében; mikép nyers szenvedélyök által el hagyják magukat ragadtatni; mikép átkozódnak és káromkodnak, hogy gyermekeik az iszonyu szitkok miatt majd elsápadnak; mikép őt, a' jóságos atyát bosszusnak festik, ki minden pillanatban csak feníteni akar, ki haragjában szórja villámain; és kedvetlenségökben kiáltják: Az Isten nem igazságos; nincs Isten, 's több efféle.

Ah te jámbor atya 's gyengéd érzésű anya! ti iszonyodtok; és méltán. Azt vélték, hogy mesét beszéltek? Óh nem, nem; tiszta és meztelen igazságot mondok. Nézzetek csak magatok körül, 's csakhamar észreveenditek az illy-nemű példák' hasonló gyümölcseit. Ime! ott egy, magát bölcsnek képzelő kéjencz, a' kicsapongás' élő képe; ott börtörkál, és nem sokára a' halál' zsákmánya leend. Kérdezétek őt, ha valljon nem fél-e az örök Birónak büntetésétől? Ki fog kacagni titeket e' kérdések miatt, melly neki, képzelt bölcseségében, eszelősnek látszik; kikaczag titeket, fölkiáltván: „Nincs Isten; nincs semmi bíró: ha meghalok, mindennek vége van.“ Mert így hallotta ezt gyakran atyjától; így szól saját rossz hajlama is; így szólottak büntársai is. És ha olykor valami más szózat emelkedett mellében, csakhamar újabb gonoszságai által azt elnémitá, míg nem egészen elhallgatott... Honnét van azon számtalan büntett, melly az emberiséget ékteleníti; azon sok öngyilkos, ki hivatlanul jelenik meg az örök bíró előtt? Ezek gyümölcsei a' hitetlenségnek, a' reményvesztettségnek; ezek gyümölcsei az elmulasztott vallásos nevelésnek!... Azért igyekezzetek a' vallásosságot gyermekeitek' szívébe jókor beoltani: 's ez által biztosabban megalapítandjátok az ő boldogságukat, mint ha egy világrészt hagynátok nekik örökségül.

De ti azt mondjátok: Hogy' tehetjük ezt? Soknak közülünk nincs ideje; mert mindennapi szükségünk és csa-

ládunk' szükségei minden időt elfoglalnak, egész tevékenységünket igénylik; sokan meg nem elég tanultak; nem is bírnak olly könyvekkel, mellyekből őket oktathatnók! Azonban gondoljátok meg: nem több-e a lélek, mint a test? Ha tehát ennek egy egész napot szenteltek, nem méltó-e, hogy amannak is áldozatok egy óráját? Mire való a vasárnap? Továbbá, ti nem vagytok tanultak? Óh birtokotok csak valódi 's igaz szeretettel Isten és gyermekeitek iránt; és e' szeretet sokra meg fog tanítani benneteket! És a' könyveket? Maga az ur Isten egy nagy könyvet tárt föl előttetek; könyvet, melly a' világ' minden bölcsességét, sőt még többet rejt magában. E' könyv őt, a' mindenhatót, a' jóságost és mindentudót olly hangosan hirdeti, hogy a' siket is megértheti szózátát. E' könyvben olvassatok gyakran, és tanítsátok gyermekeiteket is benne olvasni. Ide siesse-tek szabad időben gyermekeitekkel együtt, és mutassátok meg nekik az Urnak végetlen sok és nagy munkáit; mondván: Lássátok kedves gyermekeim! ezt mind a' jó Isten teremtette; ama' fát, ligetet, gabonát és füvet. Ez a' jó Isten minden emberek' atyja; a' ti atyátok is. Ő forróbban szeret titeket, mint mi szülők szerethetünk. Érettünk teremtette ő mindezt; a' mi hasznunkra 's gyönyörködésünkre: hogy legyen mit ennünk, és innunk, legyen ruházatunk, és lakásunk. Nézzétek ama' szép, gyengéden feselő virányt; lássátok a' lenfűzért, mellyből vászont készítünk. Ott énekel a' fűlmile. Nemde, szép éneke öröme hevit bennünket? Ezt is a' jó Isten teremtette; hogy az ő bájos énekében gyönyörködjünk. 'S a' koszoru, mellyet te kedves leányom kötöttél, mi szép virágokból áll; milly szépek a' színek; milly kellemes a' szaga? Ezt is a' jó Isten teremtette. Mi nagy- és hatalmasnak kell annak lenni, ki mindezekre gondot visel: azokat föntartja 's élteti! Azért kedves gyermekeim, adjatok neki hálát, igen, gyakran adjatok hálát e' szeretett Istennek, e' jóságos atyának, számos jótéteményei- 's javaiért, mellyekkel minden nap elhalmoz titeket. Igaz, mi adunk nektek naponkint ételt és italt, és ruházatot; azonban mit sem tehetnénk mi, ha mindezt a' jó Istenől nem vettük volna: mert a' gabonának csak egy kalászatát, a' lennek egyetlen egy fűzérjét sem vagyunk képesek önerőnkől előteremteni.

Közelget a' vihar helységetekhez, cikázik rettentesen a' villám, 's dörög az ég... Óh ekkor ne fessétek gyermekeiteknek az Istent, a' harag és bosszu' Istene gyanánt: mert ő a' viharban is áld. Állítsátok inkább szemek elébe a' Magasságbelinek fönségét, és ezt csudáltassátok velök. Beüt valamelly házba a' villám, és porrá égeti azt; megsemmisíti aratástok' reményét a' jég? Tüntessétek elébök az Isten' jóságát, ki ha egynek rosszat küld, e' helyett milliókat áld, 's emez áldottaknak kötelességökké teszi, hálójokat a' szerenesetlen testvérek' gyámolításával bebizonnyítani. A' szelvény termékenyvé teszi a' szántóföldeket, tisztítja a' levegőt, 's ez által sok betegséget eltávoztat; és a' kár, mellyet néha okoz, elenyészik azon jónak ellenében, mellyet a' földre 's ennek lakóira áraszt. Továbbá mutassátok nekik a' csillagos eget; mert ez is az Isten' dicsőségét hirdeti. Szóljátok gyakran gyermekeitekkel Istenről, az ő hatalmáról, bölcsességéről és jóságáról, nem különben emberek iránti szeretetéről, melly olly messze ment, hogy egyszülött fiát is halálra adná miérettünk. Óh beszéljétek el nekik ama' szép történeteket Jézusról, mikép ő olly jó és jámbor gyermek volt; milly lélekkel hallgatta ő a' jót. Mondjátok el nekik, milly sok jót tett ő az emberekkel, habár ezek háladatlanok voltak iránta: ő pedig meg nem szünt nekik jót tenni; mint szerette különösen a' kisdede- ket 'stb. De egyszersmind arra is emlékeztessétek őket, hogy mit se cselekedjenek, mi a' jó Istent, a' szeretett Őd-

vezitőt megbántaná, 's neki visszatetszenék, semmi tiltottat, semmi szemérmelent. Vessétek szívökbe, hogy az Isten mindent lát, hall, jutalmaz és büntet.

Ilyen vallási oktatás, mellyet a' szeretett szülők adnak gyermekeiknek, nagy erővel bír a' gyermeki szívre; fölbreszti abban az Isten iránti szeretetet, hathatósan óvja a' jövődö esábitások és álokoskodások ellen. Ha később némelly kétségök támadna is elméjekben, visszaemlékeznek az anyai oktatásra, 's kétségeik legott megszűnnek. Ezen oktatás ragyogó csillag gyanánt fogja őket vezetni kitzött céljuk felé. Ez fogja földeríteni göröngyös pályájok' homályos éjjelét; ez lesz vigasztalásuk, és kalauzuk a' végórában, midőn majd halállal cserélendik föl rövid földi életüket. Áldani fogják majd akkor az Istent, hogy őket olly szülőkre bizta, kik korán szívökbe csepegtették az isteni félelmet, 's ekkép valamint ideig, ugy örökké tartandó boldogságuk' alapját is megvetették.

Munkay János.

IRODALOM.

„A' magyar képezdek' reformja. (Folyt.) „S ha mégis igazságos alaptörvényeket akarunk, közmegegyezés' kedvéért, „folytatja sz., „azok olly általánosak legyenek, mellyek minden felekezeti honlakost kötelezzenek, 's a' külső egyformaságot 's így a' jó rendet eszközöljék... Tudjuk, hogy Franciaországban, a' császárság' korában, a' köznevelés a' katonai zarnokság' eszközévé fordított, mi a' közboldogságot nem szülheté meg, sőt az országot új forrásba hozta. Ezt minden vonatkozás nélkül, csupán tudomásul... miszerint láthassuk, hogy a' kormány nagyon is visszaélhet nevelés körüli teljes hatalmával. — Nem tagadhatni, hogy előbbi kormányunk tisztének teljesen meg nem felelt; voltak időszakok, hogy a' kir. tanulmányi főigazgatók igen hosszú évek' során nem is látogatták az iskolákat; író szinte 20 év hosszat járt iskolába, 's mint tanuló soha sem látott főigazgatót; (ugy mi sem: pedig amaz időben, az illető főigazgató nem volt az egyházi rendből;) „directort is csak próbatételek' alkalmával; könyvekre nem sok gond fordított, még kevesebb tanítók' képezésére, tanodák' rendezésére, szorgalom' jutalmazására, 'stb. Azonban hajlandó vagyok ezen kötelességmulasztásnak részét volt honi intézeteink' anomaliájának fölírni, annyival inkább, mivel újabb kormányi mozgalmak-, kivált a' mesterképezdek' nyitása-, a' József-ipartanodának alakítása-, az elemi nevelés és vasárnapi iskolák iránt kibocsátott királyi rendeletek-, a' magyar nyelv' használatának parancsa-, 's t. effélében volt kormányunknak őszinte szándéka szebb színben mutatkozott... A' törvény meg fogja határozni a' közoktatásnak rendszerét: most hát illik előre nyilatkoznunk, miszerint a' nagy fontosságú kérdés' szerenesés föloldásához, mint kell, járulhassunk. Nekem a' főnebbi, nagy fontosságú okok miatt az hitem: ha a' törvény a' köznevelésnél a' papságot elmellőzné, iszonyu hibát követne el... de más részt roppant benyomást tett rám Cousin' ezen nyílt állítása: „a' papság önmagának tulajdonítsa, ha a' törvény nem ad neki elég nagy befolyást az első rendü oktatásra; mert őt illette volna, m e g e l ő z n i a' törvényt. Nem kétem ugyan, hogy oktatási minister ur meg fog felelni a' t ö r v é n y' r e n d e l e t é n e k, 's a' felekezetek' meghallgatásával készíteni iskolai törvényjavaslatát; (mint felelt meg a' törvény' eme' rendeletének a' volt oktatási minister, fájdalom! tapasztaltuk;) „de épen azért kell, (s még mindig, és most főleg) „hogy mindenki nyilatkozzék,

hogyan a közvéleményt megérthesse; kell, hogy a törvényt kivált mi előzzük meg tanácsainkkal, kik a népneveléssel ekkoráig foglalkoztunk, ismerjük annak hiányait, tudjuk a teendőket, kiknek rendeltetésileg tovább is, és pedig jobb sikerrel kellene a népnevelést kezelni. Nem tudnánk nyugodtan a sirba szállani, ha jelen átalakulásunk' nagy-szerű korszakában elhallgatnám véleményemet, és szívem' legfőbb ohajtásait. Mi a törvényt megelőztük, példát igyekeztünk adni esztergomi képezdékben; mi szakbeli iratinkkal is fölléptünk; s azért öntudatunk' nyugalmával visszautasítjuk magunktól az előbbi kormányhoz azon, mult évi reprehensioját, mellyel általán a kath. clerus' népnevelés körüli buzgalmát keveslé, s önhanyagát más' vállára nehezíteni ügyeskedett. . . . " Sz. ezeket kívánna, az elemi-oktatás' országos vezetésének irányadásul, törvénybe iktatni: „A nyilvános nevelés keresztény szellemben és nemzeti irányban kezeltessék. Minden vallásfél szabadon intézi tanodáinak beszerkeztését. Ó főltségének közoktatási minisztere, s ez, a hány felekezet, annyi szakosztály által fölügyel a köznevelésre. Kerületi főigazgatók a megyés-püspökök és superintendensek, mint született és természetes tisztöknél fogva, — főigazgatók és főnépnevelők. A' rendes fölügyelők az esperesek; igazgatók a plebánosok. " Melly utóbbira nézve fölteszi sz., hogy a XXIV. cikkben előadott terv (a' lelkipásztorok' nagyobb paedagogiai műveltségét célba vevő), a' papneveléssel kapcsolatba hozatik. „Az esperes és plebános, mint iskolaigazgató, felelősséggel tartozand(ik) azon esetre, ha a' családok' nevében a' helységnek kath. birája, legidősb esküttje, vagy az illető község által nevezendő tanodai bizottmány, az anyagiakról és külső rendről felelős leend. Cousinnal egyetértve, az erkölcsi igazgatást az egyházra, nevezetesen a' plebánosokra, az anyagiakat és külső rendrei fölügyelést pedig az illető hatóságra" vélvén sz. leghelyesebben ruházandónak. Sz. ugyanis méltán kérde: hogy ugyan, ki is lenne más a' falu' iskolájának igazgatója? mikor még, azokban (a' városi) uri iskola-fölügyelőkben sem nagy a' köszönet. Hát még a' megyeiileg kinevezett fölügyelők- és választmányokról mit mondjunk? „Hogy a' mit eddig hazánkban meg akartak buktatni, azt választmányra bízták. Egy vármegyében pár év előtt választmányt neveztek ki a' végből, hogy a' kiküldött, de jelentősök- és így a' munkálkodással elmaradott választmányokat a' jegyzőkönyvek' nyomán írná össze; s ki hinné: h a t v a n illy semmivé választmányról vettek szomorú tudósítást. . . . Ha gyökeres reformot akarunk, nem szabad régi hibáinkat takargatnunk. Igaz, hogy a' korlátozott egyháziak közül többen voltak a' tanodák körül hanyagok, de az is igaz, hogy világi honfiaink, mint tanodai fölügyelők, általán sokkal hanyagabbak valának. " Sz. külön megyei espereseket ohajt, mint iskolai fölügyelők- ket; „kik, mint szakértő, fiatalabb, mozgékonyabb és részrehajlatlan férfiak, az iskolák- és népnevelésre csak üdves befolyást gyakorolhatnak. " A' tanévek, tanfolyam, szünnapok' s több efféle külsőségek' meghatározását, egyformaság' tekintetéből, országos törvényre bizza, 'stb. A' IX. szám alatt sajnálja sz., hogy mit az ország a' váltó-törvények' alkotásakor tön, tudnillik, a' szakfériak' meghallgatását, a' nyilvános oktatás' rendezésében mellőzte. Talán ez ügyet csekélyebb fontosságúnak hitte? Sőt „Esztergom vármegyét talán egyedül kivéve, egy vármegye és város sem alkalmazott tanárokat azon választmányhoz, melly népnevelési utasítását tervezé. " (Hisz a' tanítás- és neveléshez ugys mindenki jól ért!) Hasonlót tön „az előbbi kormány is, " melly „hivatalfériak által füzette egybe új első-oktatási és képezdei tanrendszerét . . . s ennek mi lön gyümölcse? A' kormány' részéről a' harmadévi intézvény,

s a' vasárnapi tanodák, mellyek semmikép sem bírnak lábra kapni, és a' képezdék kevésbé látogattnak; az ország' gyűlése pedig a' kerületi tervet mutatta föl, melly nem illik körülményeinkhez, egy felekezetet sem elégít ki, " 'stb. „Egyházunk' kormányzói, a' püspökök, " már csak azért sem valának mellőzhetők; mivel a' törvény a' hitfelekezetek' előleges kihallgatását világosan megrendelte. A' nemzeti nevelésre térvén át sz. (X.), a' hódítási vágyat is, a' természet' azon nagy törvényének igazolójaul' tünteti föl, melly a' nagy világnak átkezelését rendeli. " Mi azonban a' hódítási vágyat egyszerű birtokvágyának, az önzés' természetes kifolyásának jogosabban véljük tarthatni; valamint a' valódi honszeretet' értelmét is világosabban ohajtottuk volna kifejeztetni, s azt nem annyira ösztönök-, mint ész- és nemesb érzelmi okokra viténi vissza. A' galamb, ura' házához hű eb' 'stb. példája mind nem elegendő arra, hogy azt mondhassa sz., miszerint „lehetetlen az állatoknál is megtagadni a' haza' ösztönét; melly lelkes állatoknál hazaszeretetté magasodik. " Igaz, hogy sok, igen sok emberben a' hazaszeretet egészen analog ezen ösztönnel; de éppen azért nem is egyéb állati ösztönnel, s méltatlan arra, hogy iránta tisztelettel viseltessünk. A' valóban nemes és tisztelet érdemlő érzeteknek emberieknek, tehát észszerűeknek kell lenniük. Amaz ösztön pusztá megszokás, állat- és emberben; az egyszer ismert és megkedvelt állapot- és helyzetbeni megnyugvás; a' szokatlan- és ismeretlenlenti ösztön-szerű idegenkedés. De ez nem hazaszeretet. . . . Mindentől, mit az ember ki nem ismert még, tartózkodik az és fél, még pedig annál inkább, minél gyengébbnek valja őt értelmi- s anyagilag, öntudata. Azért a' tapasztalatlan gyermekek és vadabb vagy gyengébb emberek, minden, bár a' szeretet és vonzalom' elég nyilvános jeleivel közeledő ismeretlenlenti is visszavonulnak, s nem jól érzik magukat, ha sokott övéik' ismert köréből eltávolítottatnak. Ama' tulságos honvágy, melly egy irlandit, lapot, és némelly hegyvidéki lakost meg is ölhet idegen földön, nem erő jele. Az angol egész világon otthon van; s ura a' földnek! Pedig hazáját azért nem kevésbé szereti; sőt annak java- és dicsőségeért lán-gol, annak előmozdítására irányozza minden törekedését! A' valódi honszeretet és nemzetiség igen is okszerű, s éppen azért nagy erény. A' haza egy népnek szintaz, mi egy családnak az atyai ház és udvara; nemzete ugyanaz, mi testvéreknek a' közös család; tudnillik az isteni gondviselés által használt és rendelt, ugyanazért legtiszteletreméltóbb kapocs, az emberiség' nagyobb részének nem külérő, hanem szeretet általi összekötésére: hogy mit egyes családok a' közjóért végrehajtani nem bírnak, azt egész nemzetek' egyesült ereje teljesítse. A' honszeretet és nemzetiség tehát a' testvériségnek szélesebb körbeni gyakorlása, annak egy nagyobb körre kiterjesztése, ugyanazon, sőt még magasabb czélból, mint mellyből Isten családokat akart lenni. E' kötelék az onegy nemzet' minden tagjait, honfitársainak szintolly lelkesült s érzékeny gyámolítására hívja föl, minőre, csak hogy szűkebb körben, a' testvériség a' család' egyes tagját a' rokonok' kiváló szeretetére. Valamint a' testvérek közti szeretet nem csupa állati ösztön, nem is előítélet, hanem a' legérzékenyebb s megelőzőbb vonzalom-, kölesönös jótétemények-, és segítségi készségen, tapasztalásilag alapos bizodalmon épült s valóban emberileg nemes viszony: ugy a' nemzetiség és honszeretet is az, egy egész rokonérzelmű nép' irányában. S e' rokonérzelem' hiánya, csak az nagyban, mi a' vértagadás kicsinyben. A' keresztény szeretet azután e' testvériségnek az egész emberiségrei kiterjesztése, és legmagasabb foka a' családiaság' érzelmének: de nem is olly közönséges, sem nem olly könnyen elérhető erényfok, mint sokan vélik, kik keresztényi, azaz:

átalános, minden emberek iránt közösen viseltető szeretetnek nézik, az általános közönységet....

A' tanítók' képezése felől érkező sz. ellentmondások' állításának, kik Szőnyi Pállal a' tanítást csak 3—4 évig tartó, 's ennél fogva csupán fiatal kezdőkre bizandó, előkészületi 's kenyérkeresési pályává teendőnek ohajtják 's javasolják. Ők azt mondják: „a' hosszas iskolázás erélyét lehangolja a' tanítónak, a' tanítás gépszerű hivatalkodássá fajul, a' népnevelésnek nagy kárára; holott a' fiatal tanító buzgó, becsület' kedvéért is, 's azért minden papjelöltet előbb falusi iskolatanítónak szánánk.“ Erre sz.: „Az illy okoskodásnak ellenében én elmélet- és tapasztalati védelvet állítok. Az iskola erélyét lehangolja az olly tanítónak, kit nem hivatás, hanem csak kenyérkereset vagy szükség szorított tanodába; de kit a' szent ihlettség vonzott a' népnevelés' dicső pályájára, ki a' kisdedeket Jézus' példájára, engedi magához, hogy azokat megáldja, annak kedve legfőleg csak testi erejének hanyatlásával fog esökkenni;“ és saját tapasztalására hivatkozva, teszi sz. hozzá: „tizenöt évnek előtte fiatal 's örömtűzzel kezdtem tanítani, és—csak gyámokul hozom föl, — ma is szinte olly, sőt büszkébb öntudat- és buzgalommal szoktam iskolám' küszöbét áthágni, 's duzzadozó keblem sokszor szinte trónnak tartja a' kathedrát, mellyről olly hatályosan lehet szólni. De ismerem tanítókat, például falusi mestert is, ki 40 éve tanít, és naponkint legpontosabban látogatja tanodáját, és régi rendszere szerint száz gyermekek is egész lelkülettel naponkint olvastat, kihallgat. Nevelőinknek többnyire az roppant hibájok, hogy iskolában csak értelemre kívánnak hatni, vagyis az elmét ismeretekkel gazdagítani, 's az érzelemfejtést, akaratmivelést, erkölcsi érzést kifelejtik. Ja, illy rendszer mellett persze a' hideg észfejtő megunja a' gyermekeket; mert csak a' sziv, atyai szeretet, nem pedig fiatal hevület, vagy hiúság' tüze képezi a' minden jóra fogékony fiatalokat szívélyesekké, kedvesekké, 's így hosszas társaságukat is bájolóvá. A' népnevelés nem könnyű földat, nem bízható teljesen és közönségesen fiatal jelöltekre, kik elv- és jellemökben még nem annyira szilárdak, de ítéletben sem annyira érettek, hogy a' népnevelésnek biztos sáfárai lehessenek, 's hogy a' neveléstani és methodicai szabályokat, a' sokszor vén practicusokat is izzasztó, rendkívüli esetekre alkalmaztatni bírják.... Mi a' fiatal emberben a' tűz, lelkesülés, az a' korosabban hivatási ihlet, megszokás; mi fiatalban az erély, könnyedség, az korosabbnál az érett tapintat, biztos fogás, könnyűség.... Isten és emberiség-, meg hazájának szerelme, a' tanár' szavainak tüzet, ereinek fáradhatlanságot kölcsönöz. Ezért mi egy sereg tekintélyes paedagoggal, a' tanítói hivatalt örökösnek ohajtjuk, de csak annyiban, hogy a' tanítónak hivatása levén, ha kellően kiképeztetett, tanítson mindaddig, míg csak meg nem törődik; a' mikor megérdemli a' statusnak atyai gondviselését, tisztességet, 's minden lelkes hazafinak becsületét, áldását.“ De megérdemli azt is, hogy buzgó hivatal-viselésének jutalmául, bizonyos számú esztendő után, a' nélkül, hogy megszokott 's kedves helyét (hol a' jövendő dus aratás' reményét, örökös szemei előtt 's keze alatt fölvirágozni látja, fáradságának gyümölcsét is látni ohajtván) elhagyni, 's azt anyagilag jövedelmecözöbellel föleserélni kénytelenítették, aránylag növekedő ösztöndíjra tarthasson számot: mi bizonyosan azt is eszközözlendi, hogy nyugdíjakra annál kevésbé lesz sok esetben szükség; az itt meggazdálkodott összeg sokszorozott öröm és jóllét' kuforrásává tétetvén. A' honnan- és mikor-ra természetesen most nem felelhetni egyébbel, mint a' jó Isten- és boldogabb jövőrei utalással. Az elv mindenesetre méltó, hogy életbe léptetessék.

De hogy a' hivatási ihlet áldásosan gyümölcsöző buz-

galommá válhassék, e' fontos hivatalra kellőleg képezetnünk is szükség. A' nevelést nem hiában nevezték már régen mesterségnek, a' szó' nemesebb értelmében; mert valóban mesterileg jártasnak kell a' tanítás és nevelés' tudományában lenni annak, ki abba haszonnal kapni, 's egyszersmind, (a' mi nem kevésbé fontos, mivel a' kitartás- és folytonos, elcsüggedés nélküli buzgalomnak kerülhetetlenül szükséges föltétele,) örömmel működni akar. „Ignoti nulla cupido,“ mondatik; és „ars non habet osorem, nisi ignorantem.“ Minden ága a' tudományoknak izetlen 's fárasztó szokott lenni arra nézve, ki abban nem jártas, ki nem ért hozzá; ellenben milly érdekessé lesz tüstént minden legkisebb részlet, 's annakelőtte figyelemre sem méltatott körülmény arra nézve, ki alapos ismeretekkel bir benne! A' fűvészetet nem tanult ember érzéketlenül tapos a' legérdekesebb növényeken is; az orvosi tudományba nem avatott előtt a' betegségek és kórjelek, egyedül ijesztő oldalukról tűnnek föl: míg az e' tudományok' elemeit 's rendszerét műértőleg fölfogott tudósnak a' növényélet' minden tüneményei gyönyört, az orvosnak a' legbonyolultabb betegségek' lefolyása is magas, szellemi élvezetet nyujtanak, elegendő, de szükebb is arra, hogy választott életmódja- 's tanulmányainak folytatásában örömet, semmi más élménnyel föl nem cserélhető leljen. 'S a' teremtés' remekének, az embernek legkellemesebb, virágzóbb szakabani vizsgálása, testi és lelki tulajdonainak helyes iránybani kifejtése, a' legszükségesebb, és épen azért legfőbb érdekü ismeretek' közlése.... ez nem volna elég dus élvezetek' kufteje; nem nyujtana elegendő kárpótlást a' tanító- 's nevelőnek? A' tudatlannak, az e' mesterséghez nem értőnek, nem; de az avatott- és tudományosan képzett műértőnek, igen. Vagy pedig az egész természetben található legnagyobb anomaliát 's ellenmondást a' nevelés' ügye tüntetné föl. Nagy fontosságú tehát, márcsak e' földi élet' jólléte- 's megelégedésének biztosítása végett is, a' tanítóra nézve, hogy hivatalára jól elkészüljön, azt kellőleg ismeri törekedjék: mivel tudatlansága- és hanyagságának izonyu büntetését egész nyomoruságos életének sokszorozott vesződéseiben fogja különben érezni. Sz. a' praeparandiai képezést értelmi-, neveléstani-, és erkölcsinek ohajtja; 's hogy ki abban részt vehessen, kellő érettséget igényel, a' kor és előismeretek' tekintetéből. „Képezdei tanuló 16—18 évesnél fiatalabb nem lehet.... A' külföldi jobb képezdekben épen ez a' szabály.“ Testileg ép, egészséges legyen. Szellemi előképeztetését illetőleg, a' kir. képezdek' a' közeptanodák, vagy hat latin iskola' bevégzését kívánják, „míg az esztergomi- 's egyéb egyháziakban megfordulhat jurista, philosophus, poeta (miként ez nem is ritkaság); de okvetlenül csak 4 latin iskoláról kívántatik bizonyítvány, vagy annyi előismeret, a' mennyivel ezek birnak. E' tekintetben szükség országszerte egyformaságot megalapítanunk.“ Sz. nem kívánja a' gymnasiumhoz köttetni a' képezdei tanfolyamot; a' „népneveléshez“, úgy mond, „a' latin nyelv' tudása nem szükséges.“ (De nagyon jó mégis: és a' mennyiben egyháziilag is segédszolgálat' tevésére hivatvák „a' kántorok és orgona-mesterek“, alig ha elegendő a' csupán latinul olvasni tudás. Azonban a' 4 iskolát csakugyan elegendőnek nézhetni arra, ha jól végeztetett, hogy a' képezdei növendék a' puszta olvasásnál jóval többet tudjon.) „A' réal, vagy nemzeti, 's jó elemi-tanodák eléggé előkészítik a' növendék' elméjét. A' tapasztalás bizonyítja, hogy egyedül elemi-tanodákat végzett, 's több évig praeceptoroskodott ifjak, mind tanítói képességben, mind nevelőben megkívántató példás életben fölülmultak expoetákat, theologus, jurista, philosophus növendékeimet.“ További erősítésül Curtmann' szavait is idézi sz., kinek e' részben alig fog va-

laki ellentmondhatni: csupán azt kívánhatván, hogy amareál és elemi-tanodák olly jók legyenek, 's azokban a képezdei növendékek előlegesen is addig készítettessenek, elméletés gyakorlatilag, hogy 16—18 éves korukig idővesztegetés nélkül, hasznosan legyenek elfoglalva: mert előbb, hogysen képezdékbe lépnek, néhány évig már iskola' vezetését bízni rájuk, több mint könnyelműség, és vakmerő kísérlettevés, tulajdonképen játszás, nagy számu gyermek' jól vagy rosszul kiütendő jövőjével. De a' gyakorlott tanító, 's nevelő melletti prakticus tanfolyam egészen is más, és nem az, mit jelenleg a' praeceptorok falukon tesznek, eddig legalább jobbára tettek. „Ein 20 jähriger Lehrer ist immer noch sehr jung;“ egy 20 éves tanító még mindig fölöttébb ifju; mond Curtmann, kit sz. idéz; és mi az elemi-iskolákból kikerült 's képezdékbe fölvétetni kívánó ifjaknak vagy különös előkészítő iskolát, vagy pedig ollyatén intézkedést kívánnánk, hogy az érettkorukig elfolyt több évet, választandó hivatalukrai tekintettel, olly készségek és ismeretek' megszerzésére tartozzanak fordítani, mellyekre mint tanítóknak szükségök van, és mellyek' megszerzése több időbe kerül és gyakorlatba; 's hogy ezt tehessék, a' reményt nyújtó szegényebb fiatalok évdijakban is részesítettők. Sz. erre nézve „átalán elrendelendőknek“ véli, hogy: „képezdében az elemi ismeretek képesítik az ifjat, ha legalább 16 éves. 'S hogy ifjuságukat henyelve, vagy helytelenül ne töltsék, elhatározandó, hogy: mindazon mesterek, kik képezdei bizonyítványt bírnak, különben pedig az illető iskolai fölügyelőktől, derékségök miatt engedelmet nyernek, olly képezdében készülő növendéket iskolai gyakorlók' minőségében“ (tehát nem úgy, hogy ez az egész tanítást maga vigye) „előkészíthetnek; illy, legalább 3—4 évi gyakorlóságról szóló bizonyítvány nélkül csak azok alkalmatosak a' képezdében, kik a' középtanodát elvégezték.“ — Innen magától következik, az előleges vizsgálat' szüksége az ifjaknak képezdébeni fölvételökkor. — Az értelmi képezésről szólván sz., első tanulmányi tárgyul teszi a' hit- és erkölestudományt; azonban mit a' kir. képezdékben a' főálló rendszer megkíván, a' katechetica' rendes tanítását szükségte lennek itéli. „Ez az esztergomi érseki képezdében sem tanítatik. De azért a' módszertani szabályokat a' hit-erkölestani 's bibliai tanulmányokra is, még pedig gyakorlatilag alkalmazván, abban olly sok készségre tesznek szert, miszerint a' nyilvános próbatéten jelen volt herczeg-prímás, Kopácsy József, a' katechetikai próbákból maga is azt következtetné, hogy az ifjak e' tudományból rendes oktatást nyernek: mit a' bold. főpap nem tartott szükségesnek; ezt hivatalos iratában is kijelentvén. Itt megjegyzi sz., „milly kár volt az előbbi kormánynak zárt tanácskozásaiból kifeledni a' szakférjakat, kik avatatlanságuk- és rendetlenségöknek abban is szembetünő jelét adták, hogy a' képezdék' tanulmányi tárgyai közé egy theologiai tant, a' katechetica' besorolták;“ (mi azonban még nem nagy baj; nagyobb ennél:) „'s melly tudománynak gyakorlatától a' képezdékéből került mestereket a' falusi iskolák' rendszerében elültötték!“ (Vége köv.)

K ö n y v h i r d e t é s .

Magyar catholicus clerus' érdemeinek történet-igazolva emléke. A' pesti t. hittud. kar' Horváth-alapítványi jutalom' kérdésében koszoruzott első rangu pályamunka.

Szerkeszti 's kiadja S o m o g y i K á r o l y. Nyomatik Lukács- és társnál. Országut, Kunewalderház.

Irta Dr. Lányi Károly lyceumi r. tanár, magyar academiái lev. tag. Első korszak. Árpádok és vegyes házi királyok alatt. 1000—1526. Posony, 1848. N. Sr. XVI. 198. I. — „Második korszak. Protestans és Mozlim hittévesztés' kora, Austria házi királyok alatt. 1526-tól 1848-ig. Posony, 1848. VIII. 174. I. Ára a' két kötetnek, együtt, füzve: 5 huszas ezüstben. *) Kapható Pesten, E g g e n b e r g e r J. és fia, academiái könyvtárosok', mint bizományosok', könyvkereskedésében.

A' Székesfejérvárott fölfedezett királyi sirboltról. (Képekkel.) Irta Pauer János. Székesfejérvárott, 1849. K. Sr. 34. I. Ára, füzve: 6 kr. peng. (Pesten, Hartleben K. A. könyvkereskedésében is megszerezhető.)

A' kis munkácska egy történeti- 's régiségtanilag nevezetes fölfedezésről ad bővebb értesítést, arról tudnillik, mellynél fogva, „még a' (mult évi) nyári hónapokban (Székesfejérvárott), a' püspöki lak' jobb szárnyának keletre néző részén, hol egykor a' sz. István által épített roppant basilica állott, az artési kut javítottván, ásátás közben a' munkások töredék-oszlopokra, és nagy kőtáblákra akadtak. A' kutkörüli munkának bevégeztével, az ásátás tovább folytattván, végre egy márvány-koporsóra akadtak, melly 1848. dec. 5-kén, reggeli órákban fölnyitattván, abban egy királynőnek tetemei találtattak; fején korona vala, ujján pedig arany gyűrű. Az idő mindent megemésztett rajta, csupán a' esontváz maradt fön. Ezen eset nagyobb figyelmet gerjesztvén, a' városi előljáróság által felsőbb helyre följelentetett; az ásátás pedig mindaddig fölfüggesztetett, míg a' nemzeti museum' részéről e' végre kiküldött szakértő tudós férfiak a' hely' színén meg nem jelenének. Az ásátás ekkor ismét folytatott, 's épen az előbbi koporsó mellett létező, szinte márvány-koporsóról a' düledék-föld és goth-izlésű omladék-kövek elhányattván, a' koporsó dec. 12-kén, reggeli 8 órakor fölnyitattott. Szent borzalom fogta el a' szemlélők' keblét, „midőn megnyílt előttük a' sir, és abban a' magyar nemzet' egykori királyának esontvázát, a' esontok között pedig a' királyi ékszereket“ heverni látták; „mert ezeken kívül a' mit csak az idő megemészthetett, mindent megemésztett.“ A' korona-, a' mell-esontok fölötti rendjel, vagy amulet' maradványai, az ország' almája-, királyi pálczából 'stb. alapos nyomozás és vizsgálat után sz. azt következteti, hogy a' fölfedezett kettős sir III. Béla király- († 1196-ban) és első felesége-, Anna királynéé volt. Okai, a' Székesfejérvár' eredetét, nevét 'stb. ismertető érdekes adatokkal, teszik a' füzet' tartalmát; mellyhez azonban a' képek, a' helyett, hogy a' fölfedezett sir' alakját 'stb. tüntetnék elő, 's így valóban érdekes járulékok volnának, merő nyomdai ékesítvények . . . A' magyar koronát ábrázoló fametszvény volna az egyedüli jelentékeny kép; de miután ez kétféleképen is áll (1 és 12. l.), a' valódi alakját nem ismerő olvasóra nézve épen a' kettős képpel nincs ezél érve. Azonban a' kis füzet e' nélkül is elég érdekes tartalmu, 's méltó a' figyelemre.

*) E' nagy tudománnyal, 's a' honi történetirási emlékek' gondos átvizsgálása után készült munkát ezeunel minden tudománykedvelő, 's egyháza' dicsőségét szerető honfinak ajánva, belőle néhány, a' népnevelés-, meg tudományosságunk honunkbani ápolására vonatkozó cikket szándékozunk mutatvány- és tanulságul közleni.

Szerk.